

Epilepsi

Ord & begrepp

Epilepsi	Antiepileptika
Krampanfall	Kramplösande läkemedel
Samsjuklighet	Klysma
Fokala anfall	Status epilepticus
Generaliserade anfall	

Vad är epilepsi?

Epilepsi kan definieras som ett **krampanfall** som uppstår på grund av störningar i hjärnans elektriska aktivitet. Hur ofta krampanfallen sker varierar från person till person. Vissa personer har sällan anfall medan andra har besvär flera gånger i veckan.

Epilepsi kan uppstå som en förlossningskomplikation i samband med att barnet drabbas av syrebrist. Andra orsaker till att en person drabbas av epilepsi senare i livet är bland annat skalltrauman, stroke, förgiftningstillstånd, hjärninflammation och hjärnhinneinflammation. Ibland kan epilepsi också uppstå som en komplikation i anslutning till en operation i hjärnan, till exempel vid en operation där man haft som mål att avlägsna en tumör. Ibland går det inte att fastställa orsaken till epilepsi.

Personer med epilepsi har ofta en **samsjuklighet**. Med det menas att personen har två eller flera sjukdomar samtidigt. Epilepsi kan både orsaka och samtidigt bero på andra sjukdomar.

Mellan 60 000 – 70 000 människor i Sverige har epilepsi. En person med epilepsi löper statistiskt sett två till tre gånger högre risk att dö i förtid. Bakomliggande sjukdomar men också de epileptiska anfällen i sig ökar den risken. Om sjukdomen är välkontrollerad tyder ingenting på att risken att dö i förtid ökar.

Symtomen vid epilepsi utlöses plötsligt och varar vanligtvis mellan några sekunder till några få minuter. Det finns flera kända utlösande faktorer, till exempel sömnbrist, en pågående infektion, snabbt blinkande ljus såsom discolampor, alkohol och droger samt utebliven medicinering av läkemedel som förebygger epilepsianfall.

Anfallen brukar delas in i två grupper:

- **Fokala anfall**, innebär att en viss del av hjärnan utlöser anfallet. Symtomen varierar beroende på vilken del av hjärnan som är involverad och kan ske med eller utan medvetandepåverkan. Personen kan verka frånvarande eller vara fullt vaken. Det är vanligt med mindre ryckningar i en särskild del av kroppen, till exempel en arm. Käkrörelser och smackande ljud förekommer ofta. Personen kan känna sig trött efter anfallet men ibland förekommer ingen trötthet.

- **Generaliserade anfall**, också kallade stora anfall, innebär att ett elektriskt kaos bryter ut i båda hjärnhalvorna. Personen blir medvetslös och får skakningar och ryckningar i hela kroppen. Huvudet vrids ofta bakåt och personen biter ihop käkarna hårt så att tungan kan börja blöda. Kramperna släpper oftast efter några få minuter och kroppen blir då slapp. I den här fasen förekommer det både att personer kissar och bajsar på sig, ett resultat av att musklerna slappnar av.

Omvårdnad och behandling

Epilepsi behandlas med läkemedel, så kallade **antiepileptika**. Det finns olika sorters antiepileptika, både de som ges i förebyggande syfte och de som ges i den akuta fasen av ett större krampanfall.

För att häva ett större krampanfall ges vanligtvis ett **kramplösande läkemedel**, till exempel Diazepam eller Stesolid. Sjuksköterska eller läkare ger ofta läkemedlet via en spruta. Klyisma är ett alternativ om skakningarna gör det svårt att ge en spruta. **Klyisma** består av ett läkemedel som förvaras i en plasttub med en spets som förs upp i ändtarmen. Plasttuben kläms åt varpå läkemedlet töms för att snart tas upp av de ytliga blodkärlen som finns i ändtarmen. Det är viktigt att tuben hålls ihopklämd när den dras ut så att inte läkemedlet dras in i tuben igen genom ett baksug. I vissa situationer kan omvårdnadspersonal få ge klyisma vid kramptillstånd som en delegerad uppgift.

När ett krampanfall varar i några få minuter är det sällan nödvändigt att ge kramplösande läkemedel. Om kramperna inte släpper efter fem minuter måste tillståndet brytas. Annars finns det risk för syrebrist och bestående hjärnskador. Särskilt allvarligt är det om krampanfallen klingar av en kort stund för att snart börja på nytt igen. Detta tillstånd kallas för **status epilepticus** och är livshotande varvid ambulans omedelbart måste tillkallas för vidare transport till akutmottagning.

Generell omvårdnad vid ett epileptiskt anfall:

- Lugnt bemötande.
- Tala till personen och berätta kortfattat vad du gör.
- Ta tid på hur länge anfallet pågår.
- Lossa kläder som sitter åt runt halsen, till exempel halsduk eller slips.
- Avlägsna glasögon och andra föremål som personen kan göra sig illa på.
- Skydda personen från skador till exempel genom att lägga något mjukt under huvudet. Håll inte fast personen.
- Försök inte att öppna munnen och för inte in något föremål i munnen, även om det blöder från tungan.
- När anfallet är över, placera personen i stabilt sidoläge.
- Undvik att ge mat eller dryck.
- Stanna hos personen tills hen är fullt medveten alternativt tills du blir avlöst av personal med tillräcklig kompetens att ta över. Erbjud dig att ringa till en närstående.

Observera att en person som drabbas av ett krampanfall för första gången alltid behöver läkarvård. Det är viktigt att utreda de bakomliggande orsaker till kramperna. Inledningsvis behöver läkaren få en bred bild av händelseförloppet, därför är det viktigt att den person som såg krampanfallet finns med och berättar. Den person som drabbades av krampanfallet har sällan själv en klar minnesbild av händelsen.

Utredning och förebyggande åtgärder

I läkarutredningen ingår bland annat blodprovstagning, EKG, EEG och magnetkamera. Läkemedlen som ges mot epilepsi måste tas regelbundet. I svåra fall kan det bli aktuellt med kirurgiska ingrepp. Det är också viktigt att samsjuklighet behandlas.

Många personer med epilepsi bär en symbol i form av till exempel ett armband, halsband eller en brosch. Märket finns att beställa hos Svenska Epilepsiförbundet.

Vid epilepsi finns restriktioner vad gäller att få framföra motorfordon. Körkort för moped klass 1, motorcykel och personbil utfärdas i regel först efter ett års anfallsfrihet. För körkort gällande tyngre fordon såsom lastbil eller buss måste personen i regel ha varit anfallsfri i 10 år. Personen ska heller inte ha tagit läkemedel mot epilepsi under hela den perioden. I särskilda fall kan Transportstyrelsen bevilja att undantag görs från dessa regler. För att kunna göra sin bedömning kräver Transportstyrelsen som regel ett läkarintyg.

En person som har epilepsi kan också behöva se över sitt yrkesval. Yrken som innebär att sköta maskiner kan vara riskfyllda. Samma sak gäller vissa yrken inom till exempel sjöfart, järnväg och flyg.

Kan du nu?

1. Ge tre exempel på orsaker till epilepsi.
2. Vad ingår i en läkarutredning vid misstanke om epilepsi?

Studieuppgifter

1. Redogör för skillnaden mellan fokala och generella anfall.
2. Hur kan epilepsi påverka möjligheten att få ta körkort?

Reflektera och diskutera

Du arbetar som undersköterska på en medicinavdelning och ser plötsligt att en man ligger på golvet i korridoren. Mannen är en av dina patienter och har känd epilepsi. Du noterar snabbt att mannen är medvetslös och har kramper i hela kroppen samtidigt som hans huvud dunkar hårt i golvet. Du ser att det blöder från mannens mun.

Diskutera tillsammans med en kamrat hur ni bäst tar hand om mannen.